

hogy e szót «fukus», tehát X. századi hangalakjában is rekonstruálja a történeti hűség kedvéért. Kár, hogy alapos történelmi és nyelvészeti tanulmányainak szubjektív leszűrődöttségét nem rostáltatta meg jobban magyar szakemberekkel. Ez apróbb kifogásoktól eltekintve kétségtelen, hogy a honfoglalás lefolyásáról — az etelközi katasztrófától a pusztaszeri gyűlésig, sőt a nyugati kalandozásokig — nagyon eleven, hol humoros derűlt-ségű, hol tragikus színezésű képet nyújt az író. Szinte látjuk az egész tábor nyüzsgő életét, háborúban és békében. Látjuk a bölcs és vitéz Árpád intézkedéseinek megnyilvánulását, a magyarság fegyelmezetségét a hadban. Humoros mellékalakok — egy-egy regősködő igric vagy körmönfont vénember — beállítását is ügyesen intézi a szerző. Nagyon szerencsésen ragadott meg két eszmét, amelyet talán még magyar írók sem aknáztak ki eléggé. Az egyik a honfoglaló magyar vitéz lelkében kialakuló hazaszeretet az új ország iránt, a másik a keresztény vallás iránt való érdeklődés fokozatos kibontakozásának jól sikerült festése a magyar lélekben, különösen a főhős, Szemény lelkében. A regény végén a táltos jóslata a kereszténység felvételével bekövetkezendő nemzeti megoszlásra még megjárja, de túlságosan merész történeti távlat nyílik meg, midőn a táltos a trianoni katasztrófára is céloz s váratlanul csehek és szerbek említése történik — a történelmi hűség szempontjából talán kissé korán és fölöslegesen.

Járventaus hónapokig járta regénye megírása előtt hazánk különböző tájait élményanyag szerzése végett. Leírásaiból azt látjuk, hogy nem hiába. Apróbb botlásai ellenére regénye a magyar olvasót is érdekelheti. Mind az anyag jól csoportosított feldolgozásával, mind az események színterének költői leírásával sikerült beleilleszkednie a kor és a földrajzi környezet hangula-

tába. Ez a regény valóban a magyar honfoglalás regénye, magyar életet, magyar jellemeket, magyar tájakat mutat be az olvasónak. S mindenekfölött a magyar föld és a magyar nép iránt táplált őszinte szeretet sugárzik ki belőle.

Virányi Elemér.

**Pethő Sándor : A magyar Capitoli-
mon.** A magyar királyeszmé a Duna völgyében. Budapest, 1932. — A magyar politikai élet különös tragikuma, hogy azok a politikai célok, amelyekre véleménykülönbség nélkül törekszünk, ismét kivülesnek a reális politika akciósugarán s elérésüket csak az európai politikai erőviszonyok teljes átalakulása után remélhetjük, azok pedig, amelyekre önerőnkől is sikerrel törekedhetnénk, a vélemények különbözőzése miatt válnak megközelíthetetlenekké. Amazok közé tartozik területi integritásunk visszaállítása, emezek közé a magyar trón betöltése. Kérdések, amelyeknek fájó időszerűtlenségét az elméleti megvitatás és gyakorlati politika nagy távolsága is mutatja. Nemrég Weis István, most Pethő Sándor könyvének új megvilágosításai nyomán támadt új érdeklődés e kérdések iránt.

Pethő Sándor könyve új fordulatot jelent a legitimizmus, a Habsburg-restauráció eszmei fejlődésében. Andrassy Gyula politikai eszméinek örököse, a legitimizmus egyik legképzettebb és legfelkészültebb tollú publicistája úgy érzi, hogy a legitimizmusnak új stratégiai elvek szerint kell átcsoportosítania harcosszta-gait és új fegyverekkel kell felszerelnie katonáit. A jogfolytonosságról, a mozgalom erkölcsi bázisáról, feltűnően hűvösen, sőt ironikusan nyilatkozik («elméleti abstrakciók elefántcsonttornya», «Biedermeyer-jogfolytonosság»), talán, mert vitathatatlan, hogy a jogfolytonosság elve a detronizációs törvény, két restaurációs kísérlet sikertelensége, IV. Károly ki-

rály tragikus halála s a «kisegítő és átmeneti jogrend» tartóssága következtében súlyos sebet kapott.

Melyek azok az új érvek, amelyeknek hangoztatása a magyar politikai pártok és társadalmi osztályok a szerző által is jól megállapított — közömbösségét legyőzhetik s a legitimizmusnak híveket szerezhetnek — az ifjúság körében? Pethő Sándor szerint :

A restaurált magyar királyság okulhat az újkor annyi restaurációjának kudarcán. Lépést fog hát tartani a korszellemmel (gyökeres társadalompolitikai reformok) és képviselni fogja a nemzeti aspirációk maximumát (területi integritás). Az örökös monarchia megkíméli az országot az elnökválasztással járó s a mi viszonyaink között könnyen elképzelhető államkriszis folytonos megismétlődésétől. Az új Habsburg-királyság olyan nemzeti-ségi politikát képviselhet, amely a hála és ragaszkodás régi érzelmeire építve, sikerrel hajthatná végre a Dunavölgy — amúgy is elkerülhetetlen — integrálódási folyamatát. Ennek természetesen eredménye volna, hogy a hatalmi súlypont Középeurópában a földrajzi, mértani és történelmi centrumra csúszna vissza. Feltétele: a magyar állameszme és a Habsburg-eszme kompromisszuma. A vázolt folyamat első lépése a magyar-osztrák gazdasági együttműködés, sőt szövetség, amit a két ország gazdasági érdekei nemcsak lehetővé tesznek, de meg is követelnek. A nagyhatalmakkal is érdekük, de nekünk sem kevésbé, egy az Anschluss által félelmes erejűvé növekedett Alldeutschland kialakulásának a megakadályozása.

Ezeket sorolja fel a szerző könyvében, mint a legitimizmus új, vagy megújított érveit. A módosított cél: a Budapesten és Bécsben egyszerre végrehajtandó restauráció. Más politikai világnézetből természetesen mindezeknek az ellenkezőjét is igen

logikusan ki lehetne fejteni, a plánumnak éppen ilyen sok, vagy éppen ilyen kevés valószínűségével. Élénken emlékeztünkben van még Naumann Mitteleuropája. A jövőre vonatkozó tervekben bizonyára hiába keressük a tudományos igazság kritériumait s csak az lehet a kérdés: megvalósíthatók-e? Megvalósulnak-e? erre nézve csupán a jövő adhat feleletet.

Mérey Ferenc.

Tamási Áron: Helytelen világ. Erdélyi Szépművés Céh kiadása, Cluj-Kolozsvár, 1931. Tamási írásművészetének gyökerei az ősmese talajáig nyulnak. Ő az egyedüli írónk, akinek munkáiban (a *Cimeresek* kivételével) a mese keretében öltöztetett népi képzelet jelenik meg. Azonban ez a képzelet nem jelent szertelenséget, a misztikum előtérbenyomulását és az alakok valóságontúli ábrázolását. *Tamási* a novella felépítése részben vagy egészben realizálódik: s így a mesék emberfölötti erővel rendelkező alakjai a mindennek ellentmondó, a saját eszében bízó székely személyében jelennek meg. Ezek a székelyek első pillanatra az exotikum furcsaságával hatnak, elzárkózott, önmagukban érdekes alakok, de ha közelebből tekintjük őket, végeredményben minden tettük, tevékenységük és gondolkodásuk alapja túlnő a székelység és a transzylvánizmus keretén.

Legtöbb írásának ott van a mélysége, ahol a falusi emberek, kocsisok, kőművesek az író segítségével kikökennek a földi légkörből s angyalokkal, ördöggel, Szentpéterrel vagy magával az Úristennel találkoznak. Ez a találkozás rendesen ellentétet vált ki, aminek segítségével *Tamási* a társadalmi igazságtalanságok meglátására vezet. Ha írásaiban két ember kerül egymás mellé, ezek rögtön ütök, verik, szinte gyilkolják egymást, — de csak szavakkal (néha a bicska is előkerül). A legcsodálatosabb párbeszédet van